

ותמהינן: ואי לית ביה עתה שוה פרוטה, היא לא מקודשת לראשון אלא לשני?!

והא אמר שמואל: חיישינן שמא שוה פרוטה במקום אחר! ומדוע התירה רב חסדא לשני? (429)

ומתריצין: רב חסדא — לא סבר ליה כשמואל.

והגמרא מביאה את המשך המעשה שבא לפני רב חסדא:

בסופו של דבר נמצא שלא היתה אותה האבן שוה פרוטה, ולא התקדשה לראשון. ולפיכך פסק רב חסדא שהאשה מקודשת לשני.

אמרה ליה אימיה, אמו של המקדש הראשון אמרה לרב חסדא: והא, הרי אמנם עכשיו אין האבן שוה פרוטה. אבל, בהחיא יומא דקדשה הוה ביה, שוה פרוטה! באותו יום שבני קידש את האשה, היה באבן שוה פרוטה, ואם כן היא מקודשת לבני, ואסורה על השני!

אמר לה רב חסדא: לאו כל כמינך דאסרת

לה אבתרא! — אין בכוחך להעיד שקידושי בנך הם קידושין ועל ידי כך לאוסרה על האחרון. ואפילו שבתך מסכימה לדברך, אין היא יכולה לאסור את עצמה על השני. (430)

ורב חסדא מוכיח שאין בכח האשה לאסור את עצמה על בעלה: (431)

לאו היינו, וכי מעשה זה אינו דומה למעשה יב-ב דיהודית, דביתהו אשתו דרבי חייא?!

דיהודית, אשת רבי חייא, היתה נוהגת ללדת תאומים בקביעות, והוית [והיה] לה מכך צער לידה, ולא רצתה ללדת עוד.

אמרה ליה, יהודית לרבי חייא, כך אמרה לי אם [אמי]: קיבל ביד אבוך קידושי כי זוטרת — אביך קיבל עבורך קידושין מאדם אחר כאשר היית קטנה, ונמצא שאני מקודשת לאדם אחר, ואסורה עליך משום אשת איש.

אמר לה רבי חייא: לא כל כמינה דאימך דאסרת ליד עלואי — אין בכוחה של אמך להיות נאמנת לאסור אותך עלי בדבריה.

ומוכח, שאפילו אם האשה מסכימה לדברי אמה, אין בכחה לאסור את עצמה על

להוכיח זאת מהמעשה דלהלן. שהרי משנה מפורשת היא [לקמן סה א]: הוא אומר קדשתך, והיא אומרת לא קדשת אלא את בתי, ושנינו שהוא מותר בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו, ומכאן שאין האם נאמנת לאסור את בתה וקרובותיה על אחרים, ריטב"א. [ונראה מדבריו שגרס בגמרא "אמרה ליה אמה". ולא כפי שכתוב לפנינו: "אמרה ליה 'אימיה'"]. אלא רב חסדא מוכיח שאפילו כשבת מודה לדברי האם אין בכחן לאסרה על השני.

429. מתוך דברי הגמרא להלן מוכח שרב חסדא התירה להנשא לשני בלא שקבלה גט מהראשון. ולפיכך הגמרא כאן לא יכלה לתרץ כדלעיל "הא בקידושי ודאי הא בקדושי ספק" להלן הערות 434,442, יתבאר כיצד מוכח שרב חסדא התירה להנשא בלא גט, [ועיין תוספות יב א ד"ה רב חסדא].

430. על פי הריטב"א.

431. לענין שאין האם נאמנת, לא היה צורך

בעלה. (432)

וכמו כן במעשה של רב חסדא, כשהבת מסכימה לאמה, שביום הקידושין האבן אכן היתה שוה פרוטה, אין בכחה לאסור את עצמה בכך על השני.

אמרי תמהו ליה רבנן לרב חסדא: אמאי? למה אתה מתיר אותה לשני?

והא איכא סהדי באידית, דידיעי דבההוא יומא, אכן הוה ביה שוה פרוטה!

הרי יצא הקול⁽⁴³³⁾ שיש עדים במקום הנקרא אידית, ואותם עדים יודעים שהאבן היתה

שוה פרוטה ביום הקידושין! ואם כן, האיך אתה מתירה לשני, ואינך חושש שמא יבואו העדים ההם, ויתברר בעדים שהיא אסורה עליו באיסור אשת איש? (434)

ענה להם רב חסדא: השתא, מיהא ליתנהו⁽⁴³⁵⁾ קמן!

מכל מקום עכשיו, שאין העדים לפנינו, ורק יש קול אודותם, אין לנו לחוש לאוסרה.

ורב חסדא מוכיח את דבריו, שאין לאסור את האשה על סמך קול שיש עדים האומרים שהיא אסורה –

מפלוני ופלוני, שהם שמעו מפלוני ופלוני והלכו למדינת הים. עיין גיטין פט א. ומפרשים, וטור תחילת סי' מו ומפרשים שם]. ולפיכך נחלקו בגמרא להלן אם חוששים לקול כזה. אבל בקול שהוחזק בבית דין לדברי הכל חוששין לו.

אבל הרמב"ן הסתפק שמא מדובר בקול שהוחזק בבית דין. אבל קול שלא הוחזק לדברי הכל אין חוששין לו.

434. מכאן מוכח שרב חסדא התירה לשני אפילו בלא גט מן הראשון. שהרי אם נאמר שרב חסדא הצריך את הראשון גט, אם כן מה איכפת לרבון שיצא הקול שהיא מקודשת לראשון? וכי הם רצו להתירה לשני בלא גט מכח קול בלבד?! אלא ודאי שרב חסדא התירה לשני בלא גט מן הראשון, ורבנן רצו לאסרה על השני בלא גט. ריטב"א. [אבל עיין מהרי"ט מהרש"א ועצמות יוסף יב א על תוספות ד"ה רב חסדא, ואבני מילואים לא יב, ואור חדש, ושער המלך אישות ד יט, ועוד].

435. על פי הגהת הב"ח. [ובספרים שלפנינו כתוב "לא ליתנהו"].

432. להלן [סה א] שנינו: האומרת "קדשתני", והוא אומר "לא קדשתך". הוא מותר בקרוביה, והיא אסורה בקרוביו. משום "דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא" [היא אסרה אותם על עצמה כאילו הם דבר איסור].

ואם כן קשה: מדוע כאן האשה מותרת להנשא לשני? הרי לדבריה היא אסורה עליו משום אשת איש, וכיצד מותרת להנשא לו? ויש לומר: שם האשה אינה משועבדת לקרובי הבעל. לפיכך היא יכולה לאסור אותם על עצמה. אבל כאן האשה קבלה קדושין מן השני, ולפיכך היא משועבדת לו. ואינה יכולה לאסרו על עצמה, אלא אומרים שהיא נתנה את עיניה באחר ולפיכך היא משקרת ואומרת שהיא אסורה עליו. תוספות רי"ד. והאחרונים האריכו בדבר. ועיין ספר בירורי השיטות.

433. תוספות וראשונים. [ועיין הגהת הב"ח]. ונחלקו הראשונים באיזה קול מדובר כאן: הריטב"א והר"ן פירשו שמדובר כאן בקול שלא הוחזק בבית דין. [קול שהוחזק בבית דין היינו שביט דין שמעו משני עדים ששמעו

אני" (438) והתיר אותן רבי חנינא להנשא לכהן.

ושאלו את רבי חנינא: הרי יש עדים במדינת הים האומרים שהן נשבו, (439) ואין כאן נאמנות של "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", שהרי הן אסורות על פי עדים, ולא על פי דבריהן בלבד! והאיך אתה יכול להתירן?

וענה על כך רבי חנינא: מאחר שעבשיו עדיין לא באו העדים, אין לחשוש לדבריהם. כי "עדים בצד אסתן [צפון], ותיאסר"? וכי נאסור אותה מחמת שיצא הקול שיש לדבר עדים הנמצאים בחוץ לארץ, בצפון? (440)

ומוכח מכאן שאין לאסור אשה על סמך שיצא קול שיש עדים לאוסרה.

ורב חסדא מוכיח מכאן שאף בענינו, למרות שיצא הקול שיש עדים באידית, שהאבן היתה שוה פרוטה ביום הקידושין, אין לאסור את האשה על השני משום כך.

אשה, ואפילו פנויה, שנשבתה לעובד כוכבים, הרי היא אסורה להנשא לכהן, כי שמא בא עליה השבאי, והרי היא נפסלת בכך בפסול "זונה", ואסורה להנשא לכהן. (436)

א. פסול "זונה" הוא שם כללי לכל אשה הנבעלת לאדם שאין לו בה תפיסת קידושין, ולאו דוקא לאשה המזונה תחת בעלה. ולכן ביאת גוי, שאינו יכול לקדש בת ישראל, פוסלת בת ישראל בפסול של "זונה".

ב. אשה שנשבתה, ואין עדים בדבר, אלא היא באה מעצמה ואומרת: "נשביתי, ואולם טהורה אני" [שלא נבעלתי על ידי עכו"ם], הרי היא נאמנת, כי "הפה שאסר, הוא הפה שהתיר". שהיות ואנו יודעים שהיא נשבתה רק מדברי האשה עצמה, בהכרח יש להאמין לכל דבריה, גם למה שאמרה "טהורה אני". ולכן היא מותרת להנשא לכהן. (437)

ג. מעשה בבנותיו של שמואל שנשבו, ובאה כל אחת מהן ואמרה "נשביתי וטהורה

שם שיצא קול שיש עדי טומאה [שנבעלה לשבאים]. אבל אם יצא קול שיש עדי שביה, אין בכך כלום, מפני שלאחר שהתירום להנשא אפילו אם יבואו עדי שביה לפנינו אין אוסרים אותן כל זמן שאין עדים שהן נבעלו לשבאים. ואם כן קשה: מדוע רש"י פירש את דברי הגמרא כאן על פי ההוה אמינא בגמרא בכתובות? ועיין מהרי"ט על תוספות ד"ה אם הקלנו בשבויה.

440. רבי חנינא ובית דינו היו בארץ ישראל, והעדים היו בבבל. ובכל היא בצפון ארץ ישראל. תוספות. [ע"ש].

436. כתובות כב א. רמב"ם איסורי ביאה פרק יח.

437. משנה כתובות כב א.

438. השבאים הביאו אותן כדי שיפדום בממון. והן בקשו מהשבאים לעמוד מחוץ לבית דינו של רבי חנינא, ותכנסנה בלעדיהם, כדי שלא ידעו הדיינים שהן נשבו אלא על פיהן, ולפיכך הן נאמנות לומר "נשבתי וטהורה אני", כתובות כג א. רש"י כאן.

439. כך פירש רש"י. וזהו כפי שהגמרא במסכת כתובות שם חשבה תחלה, אבל מסקנת הגמרא

שהרי **לאו היינו**, וכי מעשה זה אינו דומה למעשה **דרבי חנינא**? **דאמר רבי חנינא**: וכי **עירייה בצד אסתן** [צפון] ולא באו להעיד, **ותיאמר**?! אלא הרי היא מותרת.

ואם כן, גם בענינו, כל זמן שהעדים לא באו בפנינו והעידו שהקידושין היו שוים פרוטה, אין לאוסרה על השני.

לסיכום: רב חסדא חידש שני דברים:

[א] המקדש בפחות משה פרוטה אין חוששין לקידושין, והרי היא מותרת לכל אדם [שלא כדברי שמואל].

[ב] אפילו אם יצא קול שיש עדים שראו שהקידושין היו שוים פרוטה באותו הזמן, אין חוששין לדבריהם כל זמן שלא באו והעידו.

אביי ורבא — **לא סבירא להו להא דרב חסדא**. אינם סוברים כדברי רב חסדא שהתיר את האשה לשני. אלא, לדעתם, מאחר שיש עדים באידית שהאבן היתה שוה פרוטה ביום הקידושין, חוששין לדבריהם, ואסורה על השני.

ואף על פי שרבי חנינא התיר לבנות של שמואל שנשבו להנשא, ולא חשש לדברי העדים שבמדינת הים, אין להוכיח משם שאף בענינו לא חוששים לדברי העדים שלא באו, כי יש לחלק בין הדברים:

אם הקילו בשבויה, שלא לחשוש לדברי העדים שלא באו, וכדברי רבי חנינא, טעם הדבר הוא משום שלא שכיח שהאשה תיבעל לעכו"ם⁽⁴⁴¹⁾ היות **דמנוולה נפשה גבי שבאי**, היא בזויה עליו [או מבזה את עצמה עליו]. ומסתבר שהיא לא נבעלה לו, ולכן לא חששו שמא יבואו עדים ויעידו שנשבת, כי גם אם אכן הן נשבו, יש לנו לתלות שהן לא נבעלו לשבאים.

אבל, האם **ניקיל באשת איש**!?

הרי כשיש קול שיש עדים באידית שהאבן היתה שוה פרוטה בשעת הקידושין, יש לנו לחשוש שמא אכן יש עדים על כך, כי שכיח הוא שתהיה האבן שוה פרוטה.

ומספרת הגמרא, כי אותה אשה שהתקדשה באבנא דכוחלא [באבן הכחולה], סמכה על דברי רב חסדא שהתיר לה להנשא לשני, ונישאה לו.

אישתארא מנהיא משפחה, ונשאר בנימ לאותה משפחה **בסורא**, ופרשו **רבנן מינה**, מפני שחששו שהיא אשת הראשון, ונמצא שהשני בא על אשת איש. והבנים ממזרים.⁽⁴⁴²⁾

ולאו משום דסבירא להו דשמואל, הטעם לכך שרבנן פרשו מאותה משפחה אינו משום שהם סוברים כשמואל, שהמקדש בפחות משה פרוטה חוששין שמא שוה פרוטה במדי.

441. תוספות כתובות כג א בהסבר גירסת הגמרא שלפנינו.

עיי' פירושים נוספים בתוספות כאן ובכתובות [שם], ובראשונים, [ועיי' אחרונים על דברי

תוספות].

442. אף מכאן מוכח שרב חסדא התירה להנשא בלא גט מהראשון, שהרי אם נאמר שהצריכה גט

אלא אם היינו יודעים שבשעת הקידושין לא היתה האבן שוה פרוטה באותו מקום, הרי זו מותרת להנשא לאחר. ולא היו רבנן פורשים מאותה משפחה. (443)

והטעם שרבנן פרשו מאותה משפחה, הוא

משום דהיו עדים באידיית שהאבן היתה שוה פרוטה בזמן הקידושין. ורבנן סבירא להו [סוברים] כאביי ורבא, שחוששין לדברי העדים אף על פי שהם לא באו להעיד על הדבר.

מן הראשון, מדוע פרשו ממנה רבנן? הרי בודאי אין היא אשתו של הראשון שהרי הוא נתן לה גט! תוספות הרא"ש, ריטב"א. [ועיין מה שכתבו האחרונים הנ"ל הערה 434].

443. כך הביין בעל הלכות גדולות מדברי הגמרא, [מובא ברשב"א יג א סוף ד"ה סברה]. ומכאן למד בה"ג שאין הלכה כשמואל שחיישינן שמא שוה פרוטה במדי. אבל הרי"ף והרמב"ם [אישות ד יט] והרא"ש פסקו כדברי שמואל. וכן פסק בשלחן ערוך [לא ג].

ולפי דבריהם בעל כרחך אין לפרש את דברי הגמרא כפשוטם. אלא כך כוונת הגמרא: לא רק משום דברי שמואל פרשו רבנן מאותה משפחה, אלא גם משום הקול. ונפקא מינה: לדעת הרמב"ם שמואל דיבר דוקא בדבר המתקיים. [כנ"ל בהערה 425]. ואילו רבנן סוברים שיש לחוש לקול אפילו במקום שהקידושין נעשו בדבר שאינו מתקיים. [רשב"א, מאירי]. ועוד נפקא מינה: אם המקדש אמר לאשה שיש בקידושין שוה פרוטה במקומם, אזי אין לחוש לדברי שמואל. [שהרי היא לא הסכימה להתקדש אלא על דעת שהם שוים פרוטה במקומם]. ובכל זאת יש לחוש לקול. [רשב"א].

כתב הרמ"ה: המקדש אשה בתמרה והלכה ונשאת לאחר ונולד לה בן, אין אותו הבן אסור משום ספק ממזר משום דברי שמואל. [טור סי' לא].

[וכתב בית יוסף שדעת הרמ"ה שאפילו אם ידוע בודאות שהתמרה שוה פרוטה במדי, אינה

מקודשת אלא משום גזרה [עיין לעיל הערה 426] ולפיכך לא גזרו שהבן ממזר, ועיין בית שמואל ס"ק יא].

דעת בית יוסף שהרמב"ם חולק על הרמ"ה. אבל עיין בית שמואל [שם].

בחלקת מחוקק [ס"ק יא] הביין מדברי הגמרא כאן [—] "פרשי רבנן מינה לאו משום דסבירא להו דשמואל" שאילו רבנן היו סוברים כשמואל היו פורשים מאותה משפחה. ומכאן שלדעת שמואל אם התמרה שוה פרוטה במדי, הולד ממזר, ושלא כדברי הרמ"ה! [ע"ש מה שתירץ]. וכבית שמואל כתב שכך יש לפרש את דברי הגמרא: "ולא משום דסבירא להו דשמואל", כלומר: הסיבה שרבנן פרשו מאותה משפחה אינה משום שהם סוברים כשמואל, שהרי אפילו לדברי שמואל אין הולד ממזר, וכסברת הרמ"ה הנ"ל. וכן תירץ הגר"א שם [ע"ש].

וגם לפי פירוש זה אין להוכיח מדברי הגמרא כאן שאין הלכה כשמואל.

להלכה: בשלחן ערוך [שם] פסק כשמואל. [והביא את מחלוקת הראשונים הנ"ל אם גם בדבר שאינו מתקיים חוששין שמא שוה פרוטה במדי].

ובהמשך [שם] מובאים דברי הרמ"ה הנ"ל [שאין הולד ממזר] בשם "יש אומרים" [מפני שלדעתו הרמב"ם סובר שאם התמרה שוה פרוטה במדי מקודשת מדאורייתא. וכשיש ספק בדבר הרי זה ספק ממזר. וכתב הגר"א שמדברי הגמרא נראה יותר כדעת הרמב"ם]. ועיין בית שמואל שם.

הגמרא מביאה מעשה שמוכח ממנו שדעת רב יוסף כדעת שמואל, שהמקדש אשה בפחות משה פרוטה חוששין שמא שוה פרוטה במדי:

ההוא גברא דאקדיש בשוטיא דאמא בשוקא, מעשה באדם שקידש אשה בכד [בענף] של עץ הדס בשוק.

שלחה רב אחא בר הונא לשאלה דלהלן לקמיה [לפני] דרב יוסף: **כי האי גונא מאי**, מה הדין בכגון זה?

שלח ליה רב יוסף תשובה:

א. **נגדיה, כרב** — הלכה את אותו אדם שקידש בשוק, משום שיש פריצות בדבר, וכפי שיש ללמוד מדברי רב דלהלן.

ב. **ואצטריך גיטא, כשמואל** — וצריכה האשה גט כדי להנשא לאחר, אף על פי שאין בכד של הדס שוה פרוטה, משום שחוששים שמא הוא שוה פרוטה במדי, כפי שאמר שמואל.⁽⁴⁴⁴⁾

והיכן אמר רב שיש להלקות על כך? **דרב היה מנניד** [מלקה] על כל אחד מהדברים דלהלן:

[א] **על המקדש בשוקא מפני שזו דרך פריצות.**

[ב] **ועל המקדש בביאה.** שאף זו דרך פריצות.⁽⁴⁴⁵⁾

[ג] **ועל המקדש אשה בלא שידוכי**, בלא שהשתדך עמה לפני כן — שאף זו דרך פריצות.

[ד] **ועל דמבטיל גיטא** — השולח גט לאשתו, ורדף אחריו ואמר לו "גט שנתתי לך בטל הוא". ויש חשש שמא לא ידעו האנשים שהוא ביטל את הגט לפני שבא לידה, והשליח יתננו לה לאחר שבטלו ותנשא בו. ולפיכך ראוי להלקותו.⁽⁴⁴⁶⁾

[ה] **ועל דמפר מודעא אניטא** — אדם שבית

444. כלומר: משום שיש להצריכה גט כדברי שמואל, נמצא שהוא קידש אשה בשוק ולפיכך ראוי להלקותו משום דברי רב, אבל, לדעת החולקים על שמואל וסוברים שאין חוששין שמא שוה פרוטה במדי, בודאי אין ראוי להלקותו. שהרי נמצא שלא קדש כלל את האשה בשוק. שהרי לא הועילו מעשיו. ריטב"א.

ובשו"ת מהרש"ם [ח"ב רכו י] כתב שאפילו אם הקדושין לא חלו הרי זה לוקה, שאם לא כן, איך הלקהו רב יוסף? הרי אין כאן אלא קידושי ספק. ואין ראוי להלקותו משום ספק. [מובא במהדיר על הריטב"א, ועיין שם עוד].

445. כך פירש רש"י.

446. תוספות חלקו על דברי רש"י. וכתבו שבודאי אין לחוש שהשליח יתן את הגט נגד רצון המשלח, וכי ברשעים אנו עוסקים! עיין מקנה

דין הכריחוהו לגרש את אשתו בעל כרחו, ולפני שגירשה מסר הודעה לעדים, ואמר להם: גט שאני רוצה ליתן לאשתי, דעו שאני אנוס ליתנו. לכן אני אומר בפניכם שהוא בטל.

ועל ידי כך הוא מוציא לעז על בניה, שכשתנשא לאדם אחר ותלד לו בנים, יאמרו שהיא אשת הראשון, ובניה ממזרים. (447) ולפיכך ראוי להלקותו.

[ג] ועל המצער שלוחא דרבנן – המכה את שליח בית דין שבא להזמינו לדין בשליחות הדיינים. (448)

[ד] ועל החלה שמתא עילויה תלתין יומין

— אדם שבית דין נידוהו, ולא בא לבית דין להתיר את נידויו במשך שלשים יום. (449)

[ה] ועל חתנא דדייר בי חמוה — חתן הדר בבית חמותו, שבדרך כלל חמות אוהבת את חתנה. ויש חשש שמא יכשל בה. (450)

הגמרא מדקדקת בלשון שאמרנו "ועל חתנא דדייר בבי חמוה".

משמע מלשון זו שדוקא חתן דדייר [שדר] בבית חמותו לוקה, אבל אם אינו גר שם בקביעות, אלא חליף, עובר שם אינו לוקה.

וקשה: והא הוא חתנא, דחליף אנכא דבי חמוה, ונגדיה רב ששת.

ופני יהושע.

ועיין פירוש אחר בתוספות ורשב"א ועיין ריטב"א ור"ן.

447. כך פירש רש"י. ומשמע מלשונו שלמרות שמסר מודעא על הגט, בכל זאת הגט אינו בטל, אלא שיש חשש "לעז" בדבר. שיאמרו שהיא אשת הראשון ובניה מן השני ממזרים. [וכן משמע מהר"ן ע"ש].

אבל במסכת ערכין כא ב, מבואר שגט המעושה בישראל [שדייני ישראל כפוהו על כך עד שאמר בפיו "רוצה אני לגרשה"]. כשר, ואם מסר מודעא הרי הוא בטל. וכן נפסק בטור ושלחן ערוך [אבן העזר קלד א] ועיין בית יוסף ובית שמואל שם. ועיין מאירי.

וצריך לומר, שרש"י פירש את דברי הגמרא כאן כפירוש התוספות בכתובות [נב א] שאפילו אם בשעה שבית דין עישוהו [חייבוהו] לגרשה אמר בפירוש שכל מודעא שמסר קודם לכן בטלה, בכל זאת מלקים אותו מפני שמוציא לעז על הגט, שיתכן שיהיו אנשים שישמעו שמסר

מודעא ולא ישמעו שביטלה אחר כך.

וכן ביאר בית יוסף [שם על סעיף ו]. עיין שם עוד, ועיין דרישה והביאו בית שמואל סוף ס"ק יב.

448. כך פירש רש"י. אבל הר"ן כתב שמלשון הגמרא "מאן דמצער" משמע שלא הכהו אלא אפילו אם ביזוהו בדברים לוקה. [ועיין שם עוד]. וכן פירש המאירי [ועיין גליון מהרש"א].

449. על פי שלחן ערוך [חשן משפט פז ט]. והיינו: אדם שלא קיים את דברי בית דין. ובית דין נידוהו כדי לאלצו לקיים את דבריהם. ולא בא והודיע שקיים את דבריהם כל שלשים יום. בין דין מלקים אותו.

[פירשנו על פי הגמרא ורש"י שבועות מא א ד"ה עד דמטי זמן נגדיה. אבל עיין מאירי כאן].

450. דאמר מר [פסחים קיג א]: הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון. רש"י. [ועיין תוספות ר"י הזקן].

והרי היה חתן אחד שעבר על פתח בית חמותו, והלקהו רב ששת, למרות שלא היה גר שם בקביעות!

ומתצינן: אין ללמוד מאותו מעשה, מפני שההוא חתן — מידם הות דיימא המתיה מיניה. אותו אדם היתה חמותו חשודה ממנו [”דיימא” הוא מלשון ”דומה”, שכך נקראת סוטה], ולפיכך הלקהו על שעבר שם. אבל שאר אנשים שעוברים בבית חמותם אינם לוקים.

ועתה הגמרא מביאה דעה אחרת על מה היה רב מלקה:

נהרדעי אמרי: בכולהו לא מנגיד רב, בכולם לא היה רב מלקה, אלא רק על דמקדש

בביאה, וגם עשה זאת בלא שידוכי [שזו פריצות גדולה].

ואיכא דאמרי, ויש אומרים שלדעת נהרדעי המקדש בביאה לוקה ואפילו אם עשה זאת בשידוכי נמי, משום שיש בזה פריצותא. (451)

והגמרא מביאה מעשה נוסף בענין קידושי כסף:

ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא, מעשה באדם שקידש אשה במחצלת של הדס.

ומיד לאחר הקידושין, (452) אמרו ליה: והא לית בה שוה פרוטה, הרי אין בה שוה פרוטה!

להלכה: רמב”ם ושלחן ערוך פסקו בכל הדברים המוזכרים בגמרא שמלקים עליהם, מלבד חתן הגר בבית חמיו, שלא הוזכרו בו מלקות [אלא איסור בלבד, רמב”ם איסורי ביאה כא טו, ובמגיד משנה נתן טעם לדבר, ועיין ספר המפתח].

הרמ”א [אבן העזר כו ד] כתב שאין מלקין את המקדש בכסף ובשטר בלא שידוכין. ואפילו אם קידש בשוק. [עיין שם]. ובשאר המקומות שהוזכרו מלקות בשלחן ערוך לא העיר הרמ”א דבר.

וכתב בית שמואל [קלד יב] בשם ס’ באר שבע: לדעת הטור והרמ”א נהרדעי אינם חולקים אלא בענין קידושין — שאין מלקים אלא את המקדש בביאה. אבל לענין שאר הדברים, אף הם מודים שמלקים.

452. כלומר: כשהמעוה עדיין היו בתוך יד האשה. [מוכח להלן בגמרא].

451. לדעת נהרדעי למרות שרב לא הלקה אלא על המקדש בביאה [ויש אומרים גם על המקדש בלא שידוכין], בכל זאת אף שאר הדברים המוזכרים לעיל מכוערים, ומגדים עליהם. מאירי [עיין שם בכל דבריו].

תוספות כתבו שבזמן הזה שהחתנים דרים בבית חמיהם, סמכו על נהרדעי. [ועיין שם שהמליצו זכות אף ללישנא קמא בגמרא].

ומשמע מדברי תוספות שלדעת נהרדעי כל הדברים המוזכרים בדברי רב לעיל אינם אסורים כלל. [ואולי רב לא דיבר כלל על הדברים הללו. ומקצתם אסורים מסברא]. והגר”א [שלחן ערוך אהע”ז כו יד] תמה על דברי תוספות וכתב שאף נהרדעי מודים שיש איסור בדבר.

המאירי כתב בשם גדולי הדורות שהאיסור על החתן לדרו בבית חמיו לא נאמר אלא בדורות הראשונים, אבל בזמנים הללו שבנות ישראל גדורות ביותר אין חוששין לכך, ורק אם אירע רינון ודיבה חוזרים לדונם במלקות.

אמר להו: תקדוש בארבע זוזי דאית בה. תתקדש בארבעה זוזים הקשורים אל המחצלת.

שקלתא ואישתיקא. האשה השאירה את המחצלת עם ארבעת הזוזים בידה, ושתקה, ולא השליכתם. (453)

אמר רבא: שתיקת האשה אינה מלמדת שהיא התרצתה להתקדש בארבעת הזוזים, כי כאשר היא קבלה את המחצלת והמעות שבתוכה, היא לא ידעה שיש שם מעות, ולא היה בדעתה להתקדש בהן. וכשנודע לה שיש שם מעות, הוה שתיקותא [הרי זו שתיקה] דלאחר מתן מעות.

וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות — לאו כלום היא! היות ויש לומר שהטעם לכך שהאשה שתקה, הוא משום שחשבה בליבה שמתחילה היא לא קיבלת את המעות על מנת להתקדש בהן, ואין כאן כלל קידושין. ולפיכך שתקה ולא אמרה דבר. (454)

ומביא רבא מקור לדבריו:

אמר רבא: מנא אמינא לה, מנין למדתי דין זה?

דתניא: הנותן סלע לאשה ואמר לה: "כנסי סלע זו בפקדון" — הכניסי סלע זה לרשותך לפקדון.

וחזר ואמר לה: "התקדשי לי בו".

אזי, אם אמר לה "התקדשי לי בו" בשעת מתן המעות, לפני שהאשה קבלתן, (455) הרי זו מקודשת.

ואם לאחר מתן מעות אמר לה כן, אזי, אם "רצתה", הרי זו מקודשת, ואם "לא רצתה", אינה מקודשת.

ורבא מבאר והולך את דברי הברייתא:

מאי "רצתה", ומאי "לא רצתה"?

אילימא, אם תאמר, ש"רצתה" היינו דאמרה אין [כן], ו"לא רצתה" היינו דאמרה לא, אם כן יש לתמוה:

הרי בתחילת הברייתא שנינו "בשעת מתן מעות מקודשת", ובזה הברייתא לא חילקה בין רצתה ללא רצתה.

אות א].

[ב] אם רבא מודה לשמואל, יש לומר שרבא בא לומר שאין האשה מקודשת קידושי ודאי משום שתיקתה, שהרי זו שתיקה שלאחר המעות ואינה כלום. ולפיכך היא מקודשת קידושי ספק כדברי שמואל. [כך נראה לדייק מלשון שאלת הריטב"א להלן הערה 461, וכן נראה מדברי הרמב"ם אישות ה כה, וכן כתב מהרי"ט].

ועיין עוד להלן [בהערה 461].

455. כך פירש רש"י. [ועיין שו"ת רע"א צז,

453. כך פירש רש"י. וכן מוכח מדברי הגמרא להלן, שרק לאחר שהמחצלת והמעות היו בידה אמר לה התקדשי לי בארבעת הזוזים שבה.

454. קשה: שמואל אמר לעיל שהמקדש בתמרה חוששין שמא שוה פרוטה במדי. ואם כן מדוע רבא לא חשש שמא המחצלת שוה פרוטה במדי?

ויש לומר:

[א] יתכן שרבא חולק על דברי שמואל, כפי שרבינא נחלק על דבריו. [קרבן נתנאל סימן יט

ולדברך, שבסיפא "לא רצתה" היינו שאמרה לו "לא", מכלל זה אתה למד, ^{ג-א} **דרישא כי אמרה לו "לא" – נמי הוה קידושין!**

משמע שברישא בשעת מתן מעות, אפילו כאשר האשה אמרה לו "לא", הרי אלו קידושין?!

אמאי? למה? והא קאמרה בפירוש לא!

ורבא מסיים: **אלא לאו**, בהכרח, ש"רצתה", הכוונה היא **דאמרה "אין"** [כך]. ו"לא רצתה" הכוונה היא, **דאישתיקה משתקה**.

ולפי זה, בסיפא, שאמר לה "התקדשי לי בו" לאחר מתן המעות – אם אמרה "כן", הרי היא מקודשת, אבל אם שתקה, אינה מקודשת. ואילו ברישא, שאמר לה בשעת מתן מעות – אפילו אם שתקה, הרי היא מקודשת.

ושמע מינה: שתיקה דלאחר מתן מעות – ולא כלום היא. כי מה שהאשה שתקה, הוא משום שלא איכפת לה ממה שאמר לה, ולא משום שהיא הסכימה להתקדש.

ומכאן למד רבא, שאף בענין המעשה דלעיל

[באדם שקידש במחצלת עם ארבעה זוזים] אינה מקודשת, מפני שלא ידעה שיש שם ארבעה זוזים עד לאחר מתן מעות. ושתיקה לאחר מתן מעות אינה מלמדת שהתרצתה לקידושין.

קשו בה, התקשו בראייתו של רבא, בכית המדרש של "**פום נהרא**", משמיה **דרב הונא בריה דרב יהושע**:

מי דמי, וכי יש לדמות את השתיקה שבברייתא לשתיקה שאנו דנים בה כאן?!

כי אמנם מצד השתיקה עצמה אין לחלק ביניהן, אבל בעניננו, יש להוכיח ממה שהאשה לא השליכה את הסלע שהיא התרצתה בקידושין. ⁽⁴⁵⁶⁾ שהרי –

התם, בברייתא מדובר **שבתורת פקדון** **יהבינהו ניהלה**. שתחילה נתן את המעות לאשה בתורת פקדון והיא התחייבה לשמרון, ולפיכך לא השליכה את המעות מידיה, מפני **שפברה: אי שדינא להו, ומיתברי, מחייבנא בהו**. אם אשליך את המעות, וישברו, ⁽⁴⁵⁷⁾ אתחייב לשלם לו את דמיהן. שהרי התחייבתי בשמירתן [ומה ששתקה, הוא משום שלא היה איכפת לה ממה שאמר].

מעשיה שהיא מתרצה להתקדש. ולכן עליה להשליכן. [כך נראה מדברי הרשב"א הנ"ל].

והריט"א כתב טעם אחר לדבר [עיין להלן הערה 458].

457. [לשון הגמרא קצת קשה, שהרי אין דרך מעות להשבר. ובתוספות ר"י הזקן כתב שיאבדו. ובודאי אין לומר שכוונת הגמרא שהמעות ישברו על ידי שתשליכם, שהרי אם כן אפילו אם לא קבלה על עצמה שמירה, היא חייבת לשלם,

והובא בבירורי השיטות עמ' קמא אות ב, וע"ש עוד].

456. כך משמע מתוך דברי הגמרא, וכן נראה מדברי הרשב"א בתחילת ד"ה סברא אי שדינא].

וטעם הדבר: האשה אינה מוחה בפיה מפני שהיא מעולם לא אמרה שהתרצתה להתקדש במעות, ולפיכך אינה צריכה למחות. אבל לא ראוי לה להחזיק במעות שהרי כשהיא מחזיקה במעות ולא משליכתן, הרי מוכח מעתה מתוך